

ARTA ȘI BANII: UN ARMISTIȚIU

Autor: Diana-Elena Moldoveanu | 16 noiembrie 2022

Discuția despre artă și bani ține întru totul de sfera modernității. Numai în urma pronunțării de către doctrina marxistă a relației dintre clasa dominantă și monopolul mijloacelor de producție a fost făcută posibilă o teorie despre artă care să depășească standardele pur estetice. Iar acum nu mai există nicio urmă de îndoială că lucrările de artă care sunt expuse în muzee, prezentate în cadrul a diferite expoziții și evenimente sunt parțial rezultatul legii cererii și a ofertei, în care cererea este reprezentată de instituții, iar oferta este propusă de artiștii existenți pe piață. Această dialectică pune la dispoziție un spectru larg de obiecte de artă pentru consumatori, unul mult mai larg decât a fost vreodată posibil, după cum o explică Tyler Cowen în cartea sa, *Creative Destruction: How Globalization is Changing the World's Cultures*. Însă diversitatea din universul artistic pare să pună sub semnul întrebării funcțiile și chiar însuși sensul artei, iar pluralizarea forțelor economice care stau în spatele producției de artă intensifică confuzia (și poate dezamăgirea) cu care se confruntă publicul de artă astăzi. Dacă arta – și implicit popularizarea acesteia – este doar rezultatul unui consens între consumatori și producători, care mai este locul presupusei transcendențe atât de mult revendicate de perspectivele conservatoare?

Gândirea clasică despre artă construiește în jurul acesteia o aură de noblețe, o privește drept un ideal al spiritului a cărui manifestare exterioară reconciliază contradicțiile care dăinuie în interiorul subiectivității. După cum amintește Hegel în *Prelegerile de filozofie a artei*, arta este o formă de manifestare a spiritului. Obiectivat în artă, spiritul parvine la cunoașterea de sine prin intermediul produsului artistic, contribuind la revelarea adevărului în istorie deși, susține Hegel, nu în cea mai sofisticată formă. Artă este, deci, spirit, iar orice încercare de a o limita la o simplă nevoie din ierarhia lui Maslow nu ar fi decât un reduționism deșart.

Artă proiectează însuși metafizicul din om, transcende instinctele de supraviețuire și cristalizează frământările sufletului. În eseurile sale dedicate esteticii, Georg Simmel susține că obiectivitatea artei constă în această persistență a nevoii de a crea artă. Indiferent de manifestările exterioare, contingente ale artei, de formele și stilizările pe

care aceasta le îmbracă, impulsul creator debordează realitatea și își concentrează tot elanul artistic în obiectul creat. Fie că vorbim de funcția cathartică, morală sau de revelare a adevărului, arta sfidează barierele timpului și spațiului și îl aruncă pe om pe culmile contemplației, unde barierele se disipă, iar esența depășește limitele formei. Artă ne sustrage din calea fatalității morții și eludează acțiunea necruțătoare a timpului.

Mai mult decât să confrunte acțiunea timpului, artă oferă posibilitatea imortalității. Transferând o parte din ființa sa în obiectul de artă, omul se obiectivează într-o structură ce dăinuie peste veacuri. În mijlocul unui peisaj istoric fluctuant și schimbător, în care civilizațiile se nasc și mor, iar inovațiile tehnologice schimbă raportul pe care omul îl are cu propriul mediu, transformându-l într-un animal supus condiționării și anxietății, artă este un simbol al durabilității și al eternității. Artă își restaurează retrospectiv creatorul și constituie ultimele vestigii ale încercării acestuia de a se transcende. Inutilă, dar indispensabilă, artă depășește tot ceea ce este de domeniul cuantificabilului și al raționalului.

Nu același lucru se poate spune despre bani. Meniți să reflecte valoarea obiectului de schimb, banii reduc calitățile intrinseci ale obiectului de artă la simpla lor valoare monetară. Întreaga transcendență pare astfel trivializată, iar munca și pasiunea artistului ori sentimentele încercate în timpul procesului artistic nu vor putea fi niciodată exprimate prin intermediul unui simplu bilet de hârtie, multiplicat și schimbat la infinit. Însă fără finanțarea din partea unor importanți mecena precum Lorenzo de Medici, probabil că nu ne-am delecta privirile cu Capela Sixtină sau cu operele lui Michelangelo, iar asta ne amintește că fața nevăzută a artei este tocmai dimensiunea sa monetară, sordidă și imundă din punct de vedere al valorilor estetice, însă absolut necesară pe plan pragmatic. Relația dintre artă și bani poate fi situată într-o paradigmă de tip *yin și yang*, în care sinergia dintre cele două este indispensabilă pentru existența reală a artei.

Reflexul de a disocia artă de bani lasă să se întrevadă puternice tendințe idealiste, iar refuzul de a recunoaște realitatea istorică, anume că a existat întotdeauna (chiar dacă în trecut într-o manieră implicită) o piață a artei, conduce la demonizarea importanței elementului monetar în însăși producția de artă. Însă chiar dacă demonii ne fac bine uneori (după cum am arătat mai sus), ideea că banii poluează producția de artă rămâne una răspândită. Probabil că zicala românească „banul, ochiul dracului” nu se potrivește nicăieri mai bine decât în sfera artei...

Imagine: Unsplash